

בשם ה' אל עולם

סדר הנהגת הבוקר

סדר הנהגת הבוקר, ברכות התורה, וסדר
הלימוד אחד ברכות התורה. כפי שתיקנו לנו חז"ל
בעלי המשנה והתלמוד – על פי נוסח הרמב"ם ז"ל

סדר התפילות והברכות כפי שתיקנו לנו חז"ל על פי נוסח הרמב"ם ז"ל

כשיכנס אדם לישון על מטתו צריך לברך ברכת המפיל:

"בשתיקנו חכמים דברי תפילות אלו, תיקנו ברכות אחרות לברך אותן בכל יום, ואלו הן: כשיכנס אדם למטתו לישון בלילה מברך [=ברכת] ... המפיל חבלי שינה על עיני ... וקורא [רק] פרשה ראשונה מקרית שמע [שהיא מתחילת פרשת, "שמע", עד, "ובשריד"]. ויישן. ואם [האדם עיף יתר על המידה, ורואה כי] אנסתו שינה, [אין צריך שיקרא את כל הפרשה הראשונה, אלא] קורא אפילו פסוק ראשון [של "שמע ישראל"], או [=יכול לקרוא לחלופין, גם] פסוקי רחמים [שונים, הכתובים בתנ"ך] ואחר כך יישן". (ע"פ רבינו הטחור הרמב"ם הלכות תפילה וברכת כהנים פרק ז' הלכה א-ב).

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הַמִּפִּיל חֲבָלֵי
שִׁנָּה עַל עֵינַי, וּמֵאִיר לְאִישׁוֹן בֵּת עֵינַי. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
יי אֱלֹהֵי, שֶׁתְּצִילֵנִי מִצָּר רָע, וּמִפְּגַע רָע, וְאֶל יְבַחְלוֹנִי
חֲלוּמוֹת רָעוֹת, וְלֹא הִרְהוּרִים רָעִים. וְתִהְיֶה מִטַּתִּי שְׁלִימָה
לְפָנֶיךָ. וְתַעֲמִידֵנִי מִמָּנָה לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, וְהֵאִירָה עֵינַי, פֶּן
אִישָׁן הַמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמֵּאִיר לְכָל הָעוֹלָם:

וקורא פרשה ראשונה מקרית שמע, ולאחר מכן יישן:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי | אֶחָד:
ואומר בלחש: בְּרוּךְ, שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד:

(א) יש לדקדק בקריאת פסוק ראשון של שמע ישראל, שיכין עצמו היטב לקריאת פסוק זה בכוונה גדולה ביותר. וכתב רבינו הטחור (רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ב' הלכה א): "הקורא את [קרית] שמע, ולא כיון ליבו בפסוק ראשון, שהוא, "שמע ישראל", לא יצא ידי חובתו! והשאר אם לא כיון יצא וכו'". ע"ב.

(ב) צריך לדקדק היטב במילות "אחד", בין בכוונה, בין בקריאה שתהיה נכונה, כמו שכתב רבינו (רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ב' ט): "... וצריך להאריך בדל"ת של אחד כדי שישמיעוהו בשמים ובארץ ובארבע רוחות, וצריך שלא יחטוף בחי"ת [=אלא יאריך בה מעט], כדי שלא יהא כאומר "אי חד" [=ואם יאמר כן, כאילו אמר, "איה האחד"? וזהו חזרון ונידוף כלפי שמים!]. ע"ב.

וְאַהֲבַתְּ, אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל־לֵבְךָ, וּבְכָל־נַפְשְׁךָ,
וּבְכָל־מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר־אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם,
עַל־לֵבְךָ: וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ, וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ,
וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־
יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ,
וּבְשַׁעְרֶיךָ: (ספר דברים פרק ו פסוק ד - ט).

סִפְרָה הַלְהַגְתָּ הַפְּנִימִי

בשעה שייקץ אדם בסוף שנתו, מברך (והוא על מטתו) כך:

אֱלֹהֵי, הַנְּשָׁמָה שֶׁנִּתְּתָה בִּי, טְהוֹרָה. אֶתָּה בְּרָאתָהּ, וְאַתָּה
יִצְרַתָּהּ, וְאַתָּה נִפְחַתָּהּ בִּי, וְאַתָּה מְשַׁמְרָהּ בְּקִרְבִּי. וְאַתָּה
עֲתִיד לִיטְלָהּ מִמֶּנִּי, וְאַתָּה עֲתִיד לְהַחְזִירָהּ לִי לְעֵתִיד לְבוֹא.
וְכָל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי, מוֹדָה/מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי,
רַבּוֹן כָּל־הַמַּעֲשִׂים, בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמַּחְזִיר נְשָׁמוֹת לְפָגְרִים
מֵתִים:

ג) יש לאדם לדרקק חיטב, שבכל זמן מן הזמנים, כאשר אומר, "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד", לאחר פסוק ראשון של קריאת שמע, יאמר אותו לשלם בלחש! ואף ביום הכיפורים, אין לומר פסוק זה בקול רם חלילה, אלא אומר אותו בלחש לעולם. וכבר הארכנו בנושא זה במקום אחר, וחוכחנו, שהיית לומר ענין זה בלחש. וכמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ד): "הקורא קריאת שמע, כשהוא גומר פסוק ראשון, אומר [=מיד] בלחש, "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד", וחוזר וקורא בדרכו, "ואהבת את יי אלהיך", עד סופה. ולמה [=מוסיפים ו-] קורין כן? מסורת היא בדינו, שבשעה שקיבץ יעקב אבינו את בנו במצרים, בשעת מיתתו ציוס ורזם על "יחוד השם" [=כלומר, שהבורא אחד, אינו מתחלק חלילה, אינו נצרך, אינו נוקק, אינו מתפעם, אינו מתפעל, ואין לו שום מאורע ממאורעות הגופים, וכל כיוצא בזה].

ו- [כן ציוס יעקב אבינו במעמד זה שידבקו ביחוד ה'], על דרך ה' שהלך בה אברהם ויצחק אביו. ושאל אותם, ואמר להם, בני, שמא יש בככם פסלות מי שאינו עומד עמי ביחוד השם? כענין שאמר לנו משה רבינו, "פן יש בככם איש או אשה וגו'. ענו כולם [=כל בנו של יעקב אבינו], ואמרו, "שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד", כלומר [=היתה כוונתם], "שמע ממנו אבינו ישראל, [ותדע], יי אלהינו [י הוא אלהינו ואותו אנו עובדים, ולא רק זאת, אלא מאמינים אנו בלב שלם, כי זה האל שאותו אנו עובדים, הוא] יי אחד [=אחד ויחיד לבדו ובעצמותו! כאשר שמע מהם כן], פתח הווקן ואמר, "ברוך, שם כבוד

לאחר מכן יסדר שמונה עשרה ברכות שתיקנו חכמים, רק אם נתחייב בהן:

"שמונה עשרה ברכות אלו, אין להן סדר, אלא מברך כל אחת מהן על דבר שהברכה בשבילו בשעתו ... וכל ברכה מהן שלא נתחייב בה, אינו מברך אותה. כיצד? לן בבסותו, אינו מברך כשעומד [=משנתו], מִלְּבִישׁ עֲרוּמִים. הֵלֶךְ [=לדרכו] יחף, אינו מברך, שֶׁעָשָׂה לִי כָל צָרָכִי. בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים ותשעה באב שאין שם רחיצה, אינו מברך על נְטִילַת יָדַיִם, וְלֹא הַמַּעֲבִיר שִׁינָה. אם לא נכנס לבית הכסא, אינו מברך אֲשֶׁר יָצָא אֶת הָאֵדָם. וכן שאר ברכות אלו. נהגו העם [=מנהג טעות] ברוב ערינו, לברך ברכות אלו כולן זו אחר זו בבית הכנסת, בין נתחייבו בהן בין לא נתחייבו בהן, וטעות היא, ואין ראוי לעשות כן. ולא יברך אדם ברכה, אלא אם כן נתחייב בה". (ע"פ רבינו הרמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה ח).

כששומע קול התרנגול, מברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַנּוֹתֵן לְשִׁכּוֹי בֵּינָה, לְהִכִּין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה:** אם לא שמע קול תרנגול אסור לברך. גם לנשים יש לברך ברכה זו.

כשמעביר ידיו על עיניו, מברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, פּוֹקֵחַ עֵוְרִים:** אם לא העביר ידיו על עיניו מפני איזו שהיא סיבה, לא מברך ברכה זו. גם לנשים יש לברך ברכה זו.

כשלוכש בגדיו, מברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מְלַבֵּשׁ עֲרוּמִים:** אם היה ישן עם בגדיו, כלומר, שלא היה ישן ערום, אסור לו לברך ברכה זו. גם לנשים יש לברך ברכה זו, ואם ישנה האשה עם בגדים, אינה מברכת ברכה זו.

כשישב על מטתו לאחר קומו משנתו, מברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מְתִיר אֲסוּרִים:** ברכה זו יאמר אותה מיד כאשר יושב על מטתו, ואם מפני סיבה מסויימת נבצר ממנו לשבת על מטתו, אינו מברך ברכה זו. גם לנשים יש לברך ברכה זו.

מלכותו, לעולם ועד", לפיכך נהגו כל ישראל לומר [=בלחש] שבח ששבח בו ישראל חזקן אחר פסוק זה". ע"כ. ומבואר מדבריו, שמשום זה הטעם אומרים ענין זה דווקא בלחש, שלא יראה כמוסיף על פסוקי התורה, ולכן אין לשנות בשום יום מן הימים ולומר אותו בקול לאחר פסוק ראשון של קרית שמע, אלא לעולם יש לומר ענין זה בלחש דווקא. כמו שהעלו למסקנה רבותינו בתלמוד (בבלי פסחים נו).

(ד) דע כי מה שכתב רבינו, "על מטתו", אין חובה לברך את כל הברכות מיד כשמתעורר, מלבד ברכת "אלהי, הנשמה וכו'", שזו הברכה צריכה להיות מיד בקומו, כלומר, כשמתעורר האדם בבוקר מיד צריך לומר, "אלהי, הנשמה וכו'". ולכן כתב, "מברך והוא על מטתו", כלומר ברכה זו צריך לברך אותה על מטתו מיד כשמתעורר! ושאר יח הברכות עושה אותם לפי הפעולות, כמו שביארנו בהמשך.

כשמוֹרִיד רגליו מן המטה, ומניחם על הארץ, מברך: **בְּרוּךְ יי, אֱתָהּ יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, רוֹקֵעַ הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם:** ברכה זו יאמר אותה מיד כאשר מניח רגליו על כל קרקע שמניח בה את רגליו. ואם מפני סיבה מסויימת נבצר ממנו ענין זה, לא מברך ברכה זו. גם לנשים יש לברך ברכה זו.

כשעומד על עומדו, מברך: **בְּרוּךְ יי, אֱתָהּ יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, זוֹקֵף כְּפופִים:** ואם מפני חולי מסויים חלילה, לא עמד על עומדו במשך היום, אינו מברך ברכה זו, אלא רק כאשר יעמוד על רגליו יברך ברכה זו. גם לנשים יש לברך ברכה זו.

כשמניח סדינו [=כיפה/מצנפת] על ראשו, מברך: **בְּרוּךְ יי, אֱתָהּ יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בַּתְּפָאֲרָה:** ואם היה ישן עם כובע או מצנפת, או שהיה ישן עם כיפה על ראשו, ואותם הכיסויים הללו נשארו במשך השינה על ראשו, אינו יכול לברך ברכה זו. גם לנשים יש לברך ברכה זו כאשר שמות כיסוי על ראשן.

וכל זמן שיכנס אדם לבית הכסא, אומר נוסח זה קודם שיכנס:

הַתְּכַבְּדוּ מְכֻבָּדִים קְדוֹשִׁים, מְשֻׁרְתֵי עֲלִיוֹן. שְׁמֹרֵנִי עַד שְׁאִפְנֵס וְאַצֵּא, כִּי זֶה דְּרָכִי שֶׁלְּבִנִי אָדָם:

ואחר שיצא מבית הכסא, או לאחר שעשה צרכיו שלא בבית הכסא, מברך ברכה זו:

בְּרוּךְ יי, אֱתָהּ יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יֵצֵר אֶת הָאָדָם בְּחֻמָּה, וּבָרָא בּוֹ נְקִבִּים וְנְקִבִּים, וְחֻלּוּלִים וְחֻלּוּלִים, מִהֵן פְּתוּחִים, וּמִהֵן סְתוּמִים. שְׁאֵם יִסְתֵּם אֶחָד מֵהֵן, אוּ יִפְתַּח, אֵינוּ יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם אִפִּילוּ שְׁעָה אַחַת. בְּרוּךְ יי, אֱתָהּ יי, רוֹפֵא כָּל בָּשָׂר, וּמַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת:

כל הבא ליטול את הידים, חובה לברך לפני שנוטל את ידיו:

לפני שנוטל ידיו^(ה), מברך ברכה זו לפני הנטילה: **בְּרוּךְ יי, אֱתָהּ יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְיִצְּוֵנוּ עַל נְטִילַת יָדִים:**

(ה) כתב רבינו הגדול (רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה י'): "המשכים לקרוא בתורה קודם שיקרא קריאת שמע בין קרא בתורה שבכתב בין קרא בתורה שבעל פה נוטל ידיו תחלה". ע"כ. ועוד כתב (רמב"ם הלכות

גם לנשים יש לברך ברכה זו, שהרי בהמשך מברכות הן ברכות התורה וקוראות בתורה. ורוחץ ידיו במים עד הפרק, ונוטל כל יד, פעם אחת, ואין צריך יותר, ונוהג כך בכל הנטילות מולן. וחייב לברך ברכה זו לפני שנוטל את ידיו, וכל המברך לאחר הנטילה, ברכתו לבטלה. ביום הכיפורים, אין נוטלין ידים, ולכן אין לברך ברכה זו.

כשרוחץ את פניו, מברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּעֲבִיר שִׁנָּה מֵעֵינִי, וְתַנּוּמָה מֵעַפְעָפִי. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵי, שְׁתַּרְגִּילֵנִי לְדַבֵּר מִצְוָה, וְאֵל תַּרְגִּילֵנִי לְדַבֵּר עֲבִירָה. וְתִשְׁלַט בִּי יֵצֶר טוֹב, וְאֵל תִּשְׁלַט בִּי יֵצֶר רָע. וְתַחֲזַקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְתִתֵּן חֵלְקִי בְּתוֹרָתֶיךָ. וְתַתְּנֵנִי לְחוֹ, לְחֶסֶד, וּלְרַחֲמִים, בְּעֵינֶיךָ, וּבְעֵינֵי כָל רוּאֵי, וְתַגְמִלֵנִי חֲסָדִים טוֹבִים מִלְּפָנֶיךָ, בְּרוּךְ אַתָּה יי, גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים. וְאֵם אֵין לוֹ מִים לְרַחוּץ אֶת פָּנָיו, אוֹ שְׁאִינוֹ יִכּוֹל לְרַחוּץ פָּנָיו מִכֵּל סִיבָה שְׁחִיא, אֵינוֹ מְבָרֵךְ בְּרַכָּה זוֹ. וְהוּא הָדִין לַיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, שְׁאֵין מְבָרְכִים בְּרַכָּה זוֹ. גַּם לְנָשִׁים יֵשׁ לְבָרֵךְ בְּרַכָּה זוֹ.**

כשחוגר חגורה, מברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגָבוּרָה:** ואם אינו חוגר חגורה, אינו מברך ברכה זו. גם לנשים יש לברך ברכה זו כאשר חוגרת חגורתה.

כשלוכש נעליים, כפכפים, סנדלים וכו', מברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה לִּי כָל צָרָכִי:** ואם אינו נועל מנעליו ויוצא יחף, אינו מברך ברכה זו.

תפילה ונשיאת כפים פרק ד הלכה א - ב): "חמשה דברים מעבכין את התפלה אף על פי שהגיע זמנה, טהרת ידים, וכיסוי הערוה, וטהרת מקום תפלה, ודברים החופזים אותו, וכוונת הלב. טהרת ידים כיצד? רוחץ ידיו במים עד הפרק ואחר כך יתפלל". ע"כ. ולמדים אנו שאין נוטלין ידים בברכה אלא כאשר משכים לקרוא בתורה, וכל שכן אם קורא את שמע, ולפני כל תפילה משלושת התפילות שבחובה, חובה על האדם ליטול את ידיו. וכן כאשר רוצה לאכול פת. אבל המשכים סתם בשחר, ללא שעושה כל אלו הדברים, אסור לו לברך ברכה זו.

ו) "ותתנני", כך צריך לומר, וכן הוא בכל הדפוסים ע"פ רבינו חטור. וכמו שאמר (תהלים פרק כו פסוק יב): "אֱלֹהֵי תַתְּנֵנִי בְּנֶפֶשׁ צָרִי כִּי קָמַרְכִּי עֲדִי שֹׁקֵר וַיִּפֹּחַ הַקֶּסֶם". ובמהדורות הרב "יוסף קאפח" (משנה תורה סדר אהבה עמוד קעו). כתב, "ותתני". וכן מביאר בלא מעט מקומות, ומהם (איכה פרק ב פסוק יח): "צִעַק לָכֶם אֶל־אֲדָמָי חֹמֶת בַּת־צִיּוֹן הוֹרִידִי בַּחֹל וְתַתְּנִי". וכן מביא ר' אליהו פונת לך אל־תתני פונת לך אל־תתני ביד עינך". ונראה כי האומר, "ותתני" לא משבש.

כשיוצא מביתו, מברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְכִּין מִצְעָרֵי גֶבֶר:** ואם אינו יוצא מן הבית באותו היום, אינו מברך ברכה זו. ויש לברך ברכה זו רק כאשר יוצא מביתו לדרכו.

כל אדם איש ואשה, הבאים לקרות בתורה צריכים לברך ג' ברכות:

"המשכים לקרות בתורה, קודם שיקרא קרית שמע, בין קרא [=הרועה לקרוא] בתורה שבכתב, בין [בשרועה לקרות] בתורה שבעל פה, נוטל ידיו תחילה, ו[לאחר מכן] מברך שלוש ברכות, ו[רק] אחר כך קורא... ככל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו, ואחר כך קורא מעט מדברי תורה". (ע"פ רבינו הרמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה י). ולכן הקדמנו בסידור זה ברכת, "על נטילת ידים", לאלו הברכות אשר מברכים על דברי התורה, כי מבואר מדברי רבינו, שאין לברך ברכות התורה אלא אם כן נטל את ידיו. ואלו הם הברכות:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה: הָעֶרֶב נָא יי אֱלֹהֵינוּ, אֵת דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיָה אֲנִיחָנוּ וְצִאָּצֵּאֵנוּ, וְצִאָּצֵּאֵי עַמְּךָ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְעוֹלָם יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ, וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, וְנָתַן לָנוּ אֵת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

לאחר שברך ברכות התורה, צריך להסמיך אליהם מיד דברי תורה:

"ועתה [=כל] העם לקרוא ברכת כהנים [לאחר ברכות התורה, על מנת לסמוך דברי תורה לברכות התורה]". (רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה יא).

וַיְדַבֵּר יי אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר, כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יי וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יי אֶלְיָךָ וַיַּחְנֶנְךָ: יִשָּׂא יי אֶת־פָּנָיו אֵלֶיךָ, וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֲנִי אֲבָרְכֵם:

יש נוהגים לומר רק "צו את בני", ולא אומרים ברכת כהנים, ויש נוהגים לומר את שניהם:

"... ויש מקומות שקורין, "צו את בני ישראל" [=בלבד. ואין הם קורין ברכת כהנים הנוכרת לעיל. ומסמיכין את ברכות התורה ל- "צו את בני ישראל"]. ויש מקומות שקורין [את] שתיהן [=כלומר, לאחר ברכות התורה, מסמיכים את הברכות ואומרים, גם ברכת כהנים, וגם אומרים, "צו את בני ישראל וכו'". (ע"פ רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה יא).

וַיִּדְבֹּר יי אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, אֶת-קִרְבְּנִי לַחֲמִי לְאִשֵּׁי רִיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בַּמּוֹעֵד: וְאָמַרְתָּ לָהֶם, זֶה הָאִשָּׁה, אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִי, בְּבָשִׂים בְּגִי-שָׁנָה תְּמִימִם, שְׁנִים לְיוֹם עֹלָה תְּמִיד: אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר, וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי, תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: וְעִשִּׂירִית הָאִיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כֹּתִית רְבִיעֵת הֶהָיִן: עֹלֹת תְּמִיד הַעֲשִׂיָה בַּהֵר סִינִי, לְרִיחַ נִיחָח אִשָּׁה לִי: וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הֶהָיִן, לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בִּקְדָשׁ, הַסֵּךְ נִסְךְ שֶׁכַּר לִי: וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי, תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, כְּמִנְחַת הַבֶּקָר וּבְנִסְכּוֹ אִשָּׁה רִיחַ נִיחָח לִי:

בנוסף לברכת כהנים, ולפרשת "צו את", קורין פרקים או הלכות מן המשנה ומן הברייתות:

"... וקורין פרקים או הלכות, מן המשנה, ו- [גם קורין פרקים או הלכות] מן הברייתות". (רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה יא). וכן כתב רבינו במקום אחר (רמב"ם סדר תפילות כל השנה): "סדר תפלות כל השנה. נהגו העם לקרות בכל יום בשחר אחר שקורין פרשת צו וברכת כהנים, משנה זו וכו'". ע"כ. ולכן מזה שכתב רבינו, "וקורין פרקים או הלכות", אין זה חוזר על "נהגו" שכתב קודם לכן בקשר ל- "צו את בני ישראל", וברכת כהנים. אלא מזה שכתב רבינו, "וקורין פרקים", הכוונה שזה מה שצריך לקרוא בכל יום אחר ברכת כהנים.

אֵלֹו דְּבָרִים שָׂאִין לָהֶם שִׁיעוּר: הַפִּיאָה, וְהַבְּפוּרִים, וְהַרִיאִיוֹן, וְגִמְלוֹת חֲסָדִים. וְאֵלֹו דְּבָרִים שְׂאָדָם אוֹכֵל פִּירוֹתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקָּרֵן קִיּוּמָתָהּ לֹו לְעוֹלָם הַבָּא: כְּבוֹד אֵב וְאֵם, וְגִמְלוֹת חֲסָדִים, וְהַבָּאָה שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבִירוֹ, וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד בָּלָם:

(ז) במדבר פרק כח פסוק א פרשת פינחס.

(ח) משנה מסכת פאה פרק א משנה א.

אָמַר רַבִּי זִירָא, בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵן הִחְמִירוּ עַל עֲצָמוֹן, שְׂאִפִּילוּ רוֹאוֹת דָּם טָפָה בַּחֲרָדֵל, יוֹשְׁבוֹת עָלֶיהָ, שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים. תֵּנָא דְּבִי אֵלֶיהוּ. כָּל הַשּׁוֹנֶה הַלְכוֹת, מוֹבָטַח לוֹ שֶׁהוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא. שְׁנֵאמַר, הַלִּיכוֹת עוֹלָם לוֹ: אֵל תִּקְרָא הַלִּיכוֹת, אֵלָא הַלְכוֹת^ט:

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, אָמַר רַבִּי חֲנִינָה, תִּלְמִידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. שְׁנֵאמַר, וְכָל בְּנִיךְ לְמוֹדֵי יִי, וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיךְ: לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם יֵרָא שְׁמַיִם בְּסִתְרָא^י, וּמוֹדָה עַל הָאֵמֶת^{יב}, וְדוֹבֵר אֵמֶת בְּלִבּוֹ^{יג}. יִשְׁכֵּם וְיֹאמַר: רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים^{יד}, לֹא עַל צְדָקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מִפְּלִילִים תַּחֲנוּגֵינוּ לְפָנֶיךָ, כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הֶרְבִּים^{טו}.

מַה אָנוּ, מַה חַיֵּינוּ, מַה חֲסִידֵינוּ, מַה צְדִיקֵינוּ, מַה מַעֲשֵׂינוּ. מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יִי אֱלֹהֵינוּ. הֲלֹא הַגְּבוּרִים, כָּאֵין לְפָנֶיךָ. וְאֲנָשִׁי

(ט) תלמוד בבלי מגילה כח:

(י) ישעיהו פרק נד' פסוק יג'. הובא בתלמוד בבלי ברכות סד.

(יא) הנה מה שהביא רבינו נוסח, "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר". דבר זה נלמד מיוסף הצדיק, כמו שאמרו רבותינו בתלמוד (תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לו עמוד ב'): "אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא: יוסף שקדש שם שמים בסתר - הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, יהודה שקדש שם שמים בפרהסיא - נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא".

(יב) מה שהביא רבינו נוסח, "ומוודה על האמת", מילים אלו הם ע"פ מה שכתוב במשנה (משנה מסכת אבות פרק ה משנה ו): "שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ואינו נכנס לתוך דברי חבריו ואינו נבזה להשיב שואל כענין ומשיב כדרכה ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי ומוודה על האמת וחלופיהן בגולם". ע"ב.

(יג) גם כאן מה שכתב רבינו נוסח, "ודובר אמת בלבו". הוא ע"פ מה שאמר (תהלים פרק טו פסוק ב'): "הולך תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבו". ע"ב.

(יד) מילים אלו, "ריבון כל העולמים", נראה כי לקוחים מדברי רבותינו בתלמוד (ירושלמי מסכת סוטה פרק א הלכה ד): "אמרה לפני רבון כל העולמים אל אצא ריקם מן הבית הזה". וכך תיקנו רבותינו לומר בשעה שייקין (תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד ב'): "כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלוהי ואלוהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות". ומבואר שדרך להתחנן ולפתוח ב-ג' מילים חשובות אלו.

(טו) כך נאמר בדניאל (פרק ט פסוק יח): "הטף אלהין אונף ושמע פקח פקח עניך וראה שממתינו והעיר אשר נקרא שמך עליה כן לא עלי צדקתינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי עלי רחמיך הרבים".

השם, כְּלֹא הָיוּ. וְחַכְמַיִם, כְּבָלִי מַדַּע. וְנִבְנוּיִם, כְּבָלִי הַשְּׂכָל.
כִּי כָל מַעֲשֵׂינוּ, תָּחֹה. וַיְמִי חֵיִינוּ, הֶבֶל לְפָנֶיךָ. כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב
בְּדִבְרֵי קֹדֶשְׁךָ, "וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין, כִּי הֶבֶל
הֶבֶל"^{טז}:

אֲבָל אֲנַחְנוּ, עִמָּךְ בְּנֵי בְרִיתְךָ, בְּנֵי אֲבִרָהֶם אוֹהֲבֶךָ, שְׁנִשְׁבַּעְתָּ
לֹו בְּהַר הַמּוֹרִיחַ: זֶרַע יִצְחָק עֲקִידָךְ, שְׁנִעַקְדָה עַל גְּבִי מִזְבִּיחֶךָ,
עַד־תֵּעָקֵב בְּנֶךָ בְּכוֹרְךָ, שְׁמֵאֱהָבְתָךְ שֶׁאֱהָבְתָ אוֹתוֹ, וְשִׁמַּחְתָּךְ
שֶׁשִּׁמַּחְתָּ בּוֹ, קִרְאת אוֹתוֹ, יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁוֹרוּ:

לְפִיכָךְ, אָנוּ חַיִּיבִין לְהוֹדוֹת לָךְ, וּלְשַׁבַּחְךָ, וּלְפַאֲרֶךְ, וּלְתַן
הוֹדָיָה וּשְׁבַח לְשִׁמְךָ. חַיִּיבִין אָנוּ לִזְמַר לְפָנֶיךָ בְּכָל יוֹם, עֶרֶב
וּבֹקֶר:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי | אֶחָד:

אֲשֵׁרֵינוּ, מַה טוֹב חֻלְקֵינוּ, מַה נְּעִים גּוֹרְלֵינוּ, מַה יָּפֶה מָאֵד
יְרוּשָׁתֵינוּ. אֲשֵׁרֵינוּ שְׁאֲנוּ מְשִׁבִּימִין וּמַעֲרִיבִין וְאוֹמְרִין:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי | אֶחָד:

אֶתָּה הוּא קוֹדֵם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא אַחֵר שְׁנִבְרָא
הָעוֹלָם. אַתָּה הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַתָּה הוּא לְעוֹלָם הַבָּא.
אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן, וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן. קֹדֶשׁ אֵת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל
וְהַקְדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ, וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרִים וְתִגְבִּיָּה קִרְנֵינוּ. בְּרוּךְ
מְקֻדָּשׁ שְׁמוֹ בְּרַבִּים:

אֶתְּהָ הוּא יי לְבָרְךָ, אֶתְּהָ עֲשִׂית אֶת־הַשָּׁמַיִם, שְׁמִי הַשָּׁמַיִם
וְכָל־צָבָאָם, הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ. הַיָּמִים, וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם.

וְאֶתְּהָ מְחִיָּה אֶת־כָּלָם, וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:
אֶתְּהָ־הוּא יי הָאֱלֹהִים, אֲשֶׁר בְּחֵרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר
כַּשְׂדִּים וְשִׁמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם׃

וְאֶתְּהָ הוּא, וְשִׁנּוּתֶיךָ לֹא יִתְמוּ׃ יי מְלֶךְ. יי מְלֶךְ. יי | יִמְלֶךְ
לְעָלָם וָעֶד׃ בְּרוּךְ יי לְעוֹלָם, אָמֵן וְאָמֵן:

מלכד הברכות שתיקנו חכמים לברך על פעולות הגוף. עוד תיקנו לאדם לברך ג'
ברכות אלו בכל יום:

ג' ברכות אלו, יש רק לאיש לברך ולא לאשה, שכן רק האיש מצווה להשלים מאה ברכות
בכל יום, ומכיון שג' ברכות אלו נזכרו בתלמוד (בבלי מנחות מג:) בהקשר של מאה הברכות,
הרי שעיקר חוב זה על האיש ולא על האשה. מה שאין כן לגבי כל סדר הנהגת הבוקר, ששם
הדבר נתקן בתלמוד ברכות, ובאו ברכות אלו על מנת להודות לבורא על עצם פעולות הגוף
המהוות בסיס לכל התנהלות החיים. אבל שלושת הברכות הללו, הם נתקנו לאיש בלבד, על
מנת שיתבונן ויבין על ידי ברכות אלו, ההבדל המהותי בינו לבין הגוי, ההבדל המהותי בינו
לבין העבד, וההבדל המהותי בינו לבין האשה. ולכן רק על האיש לברך ברכה זו. ומסיבה זו
שמנו ברכות אלו, בסוף סדר כל הברכות הללו.

בְּרוּךְ יי, אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא עֲשִׂי גוֹי:
בְּרוּךְ יי, אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא עֲשִׂי עֶבֶד:
בְּרוּךְ יי, אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא עֲשִׂי אִשָּׁה:

(ז) נחמיה פרק ט פסוק ו - ז.

(ח) תהלים פרק קב פסוק כח.

(ט) כך נאמר בפרשת בשלח (שמות פרק טו פסוק יח): "יי | יִמְלֶךְ לְעָלָם וָעֶד".

(כ) תהלים פרק פט פסוק נג.